Mgr Anna Szczepanek-Guz

Wydział Nauk Humanistycznych
Katolicki Uniwersytet Lubelski
Jana Pawła II

Streszczenie pracy doktorskiej
napisanej pod kierunkiem dr hab. Zofii Kolbuszewskiej, prof. KUL
„Contemporary American Poets in the Art Gallery: A Cognitive Perspective on Ekphrasis"

Przedstawiona rozprawa doktorska omawia poezję ekfrastyczną czterech współczesnych poetów amerykańskich: Roberta Wynne'a, Marka Stranda, Aliki Barnstone oraz Lisel Mueller. Ekfrazą tradycyjnie nazywamy gatunek literacki, który został zainspirowany sztukami wizualnymi. Celem niniejszej pracy jest pokazanie zróżnicowanych relacji pomiędzy słowem a obrazem, poezją a malarstwem w utworach wyżej wymienionych poetów.

Rozprawa składa się ze **Wstępu**, który zapoznaje z problematyką ekfrastyczności w ujęciu historycznym i ukazuje niektóre ze współczesnych metod kategoryzowania ekfrazy oraz czterech rozdziałów. **Rozdział I** ma charakter teoretyczny, przedstawione są w nim główne tezy Językoznawstwa Kognitywnego i wywodzącej się z niego Poetyki Kognitywnej. Rozdział ten koncentruje się na wybranych założeniach Językoznawstwa Kognitywnego, które mogą okazać się przydatne dla warsztatu literaturoznawcy. **Rozdział II** analizuje tzw. 'ekfrazę dwuogniskową' (*bi-focal ekphrasis*) na podstawie tomu wierszy Roberta Wynne'a p.t. „Muzeum sztuki równoległej" (*Museum of Parallel Art*). Podstawą do rozważań teoretycznych zawartych w tym rozdziale jest m.in. Teoria Integracji Pojęciowej (amalgamatów), która umożliwia dokładniejszą i bardziej usystematyzowaną analizę ekfrazy poetyckiej i pozwala

na omówienie samego procesu powstawania ekfrazy. **Rozdział III** ukazuje monografię autorstwa Marka Stranda, która jest zbiorem poetyckich esejów dotyczących malarstwa Edwarda Hoppera. Interpretacja literaturoznawcza utworów Stranda jest wzbogacona przez Teorię Metafory Pojęciowej, w której metafora nie jest postrzegana jedynie jako trop stylistyczny, ale narzędzie poznawcze, a jej podstawową funkcją jest zrozumienie jednego aspektu doświadczenia (abstrakcyjnego) za pomocą innego (najczęściej fizycznego). Rozdział ten zajmuje się sposobem, w jaki niewerbalna sztuka Edwarda Hoppera wywołuje u odbiorców jego dzieł konkretne emocje, które z kolei zostały zwerbalizowane w utworach literackich Marka Stranda. W **Rozdziale IV** przedstawione są dwie amerykańskie poetki charakteryzujące się nowatorskim podejściem do ekfrazy: 'wyimaginowana' poetka Eva Perera (heteronim Aliki Barnstone) oraz Lisel Mueller, autorka „Wyimaginowanych obrazów" (*Imaginary Paintings*), serii wierszy poświęconych nieistniejącym dziełom sztuki. Rozdział ten zwraca również uwagę na polityczne i ideologiczne zaangażowanie ekfrazy jako środka dającego możliwość wypowiedzenia się osobom społecznie i kulturowo wykluczonym oraz pozbawionym prawa głosu. Cykl ekfraz „Głos Ewy" (*Eva's Voice*) autorstwa Aliki Barnstone odrzuca zadawniony antagonizm dotyczący korelacji sztuk werbalnych i niewerbalnych, wskazując na ich współzależność i koegzystencję. Malarstwo Marca Chagalla stało się dla poetki uniwersalnym środkiem przekazu uczuć i myśli w odniesieniu do jednego z najbardziej traumatycznych wydarzeń w historii ludzkości: Holokaustu. W przeciwieństwie do Barnstone, która potrzebowała ekfrazy, aby dać świadectwo sferze publicznej, Lisel Mueller unaoczniła swój prywatny świat w formie wymyślonych dzieł sztuki, które są poetycką materializacją pojęć abstrakcyjnych i pomagają poetce w zmierzeniu się z jej osobistą traumą: postępującą utratą wzroku. W celu dokładniejszego przeanalizowania zjawiska ekfrastyczności w literaturze amerykańskiej, zastosowane zostały niektóre założenia językoznawstwa kognitywnego, takie jak: przestrzenie mentalne, schematy wyobrażeniowe, integracja

pojęciowa (amalgamacja) czy metafora pojęciowa.

Rozprawę zamyka **Podsumowanie** wyrażające wnioski dotyczące omówionych ekfraz i relacji intermedialych, a także zasadności użycia metod Językoznawstwa Kognitywnego do analizy utworów ekfrastycznych. Na podstawie niniejszej pracy można zauważyć, że zamiast historycznie ugruntowanego antagonizmu pomiędzy sztukami, we współczesnej poezji amerykańskiej istnieje współzależność literatury i sztuk plastycznych, a żadna ze sztuk nie dominuje współczesnego dyskursu. Integracja pojęciowa znaczeń i technik w poezji ekfrastycznej wskazuje na silne powinowactwo sztuk, a wiersze stają się poetyckim odpowiednikiem widzenia świata przedstawionego w sztukach plastycznych. Dzięki próbie rozszerzenia analizy literaturoznawczej o wybrane aspekty Językoznawstwa Kognitywnego było możliwe zaobserwowanie procesu w jaki następuje przeniesienie znaczeń, wrażeń i odczuć ze sztuk wizualnych na sztuki werbalne, a także konceptualizacji tych samych idei poprzez różne media.